

Jolanta Świątek-Gruszka

*Biblioteka Pedagogiczna w Raciborzu**

e-mail: j.swiatek@wom.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0931-2599

Biblioterapia w procesie socjoterapeutycznym dzieci i młodzieży – wykorzystanie potencjału**

Summary

**BIBLIOTHERAPY IN THE SOCIAL THERAPEUTIC PROCESS OF CHILDREN AND YOUNG PEOPLE –
USING THE POTENTIAL****

This article sets out to present possible application of bibliotherapy in the social therapeutic process. Bibliotherapy and social therapy share such elements as: education, correction of behavioural disorders, personality enhancement, and the prevention of social maladjustment. While analysing the goals of the aforementioned methods, a thesis has been proposed that they may be common for both. Bibliotherapy may serve as reinforcement of the social therapeutic process by enriching it and making it more enjoyable. Its goal is to build up the participants' personal resources, supporting them in difficult situations, and providing a therapeutic impact. The article points out the key role that a literary text plays in the bibliotherapeutic process, and constitutes a starting point for bibliotherapeutic interactions. The article emphasises the potential of literature as a tool for the therapeutic and educational process, social rehabilitation and health improvement. Thus, social therapy may approach bibliotherapy as a way to enrich its educational and therapeutic offer.

Keywords: social therapy, bibliotherapy, psychopedagogical aid, psychoeducation, educational therapy

red. Paulina Marchlik

* Adres: ul. Słowackiego 55, 47-400 Racibórz

** Finansowanie publikacji: Uniwersytet Warszawski

W poszukiwaniu metod pracy z dziećmi i młodzieżą, przejawiającymi zaburzenia zachowania, problemy emocjonalne oraz trudności adaptacyjne, warto zwrócić uwagę na możliwości, jakie daje socjoterapia w procesie wychowania i pomocy psychopedagogicznej. Metoda ta, oraz jej elementy, staje się coraz bardziej popularna i powszechnie stosowana w terapii wychowawczej, korekcyjnej, psychoedukacyjnej, a także profilaktyce dzieci i młodzieży wykazującej społeczne niepełnosprawności.

Jak pisze Ewa Grudziwska: „wyalienowanie jednostki, brak porozumienia między ludźmi, lęk przed okazywaniem uczuć, liczne problemy i zaburzenia zachowania wymagają odpowiedniego postępowania terapeutycznego, ponieważ wynikają z braku umiejętności zachowania się w sytuacjach społecznych” (2015, s. 7). Dlatego też socjoterapia ze swymi metodami oddziaływań terapeutycznych, edukacyjnych, wychowawczych może być skutecznym narzędziem pracy z różnymi grupami osób, szczególnie dzieci i młodzieży, przyczyniając się m.in. do wzmocnienia ich osobowości.

Socjoterapię definiuje się jako jeden z wyspecjalizowanych rodzajów pomocy psychopedagogicznej, skierowanej głównie do dzieci i młodzieży przejawiającej zaburzenia zachowania oraz trudności adaptacyjne w środowisku społecznym. Posiada ona bogaty repertuar możliwości, ponieważ zawiera w sobie m.in. elementy psychoterapii, treningu interpersonalnego oraz psychoedukacji. Socjoterapia ma na celu szeroko rozumiane wychowanie, pojmowane jako intencjonalne kształtowanie osobowości dzieci i młodzieży (Jagięła, 2007, s. 21–22). Według Katarzyny Sawickiej socjoterapia jest zaliczana do „procesów psychokorekcyjnych, leczniczych, ukierunkowanych na eliminowanie lub zmniejszanie poziomu zaburzeń, zwykle zaburzeń zachowania u dzieci i młodzieży [...] borykających się z problemami osobistymi i trudnościami życiowymi” (1999, s. 14). Autorka podkreśla, że socjoterapia kładzie nacisk na zmianę niekorzystnych wzorców zachowania oraz wzmocnianie osobowości poprzez realizację celów rozwojowych, edukacyjnych i, przede wszystkim, terapeutycznych. Terapeutyczny charakter socjoterapii polega na stwarzaniu takich sytuacji społecznych podczas zorganizowanych zajęć, które pozwalają na odreagowanie napięć emocjonalnych, uczenie się nowych umiejętności psychologicznych, a także dostarczą doświadczeń przeciwstawnych do doznanych urazów. Rolą terapeuty jest zapewnienie uczestnikom w toku zajęć wielu okazji do zdobywania i przeżywania doświadczeń o zabarwieniu pozytywnym. Terapeutyczna rola zajęć polega także na gromadzeniu nowych doświadczeń, pozwalających lepiej poznać samego siebie, które będzie można wykorzystać w różnych sytuacjach życiowych. Zajęcia dają też możliwość wypróbowania i wyćwiczenia nowych umiejętności

i sposobów zachowania. Cele edukacyjne w socjoterapii realizowane są poprzez proces nabywania wiedzy o sobie samym i innych ludziach, co wpływa na lepsze funkcjonowanie w społeczeństwie oraz uczy pełnienia określonych ról. Podczas zajęć socjoterapeutycznych uczestnicy mają również możliwość „rozwijania indywidualnych zainteresowań i zamiłowań, zaspokajania podstawowych dla danego wieku potrzeb [...] oraz podejmowania zagadnień ważnych dla określonej grupy wiekowej” (Sawicka, 1999, s. 16). W ten sposób realizowane są cele rozwojowe socjoterapii. Zatem istotą socjoterapii jest zamierzone stwarzanie warunków (doświadczeń społecznych) umożliwiających zajście procesu terapeutycznego. Stwarzanie doświadczeń korygujących zaburzenia, dzięki czemu następuje zmiana sądów o rzeczywistości, sposobów zachowań oraz emocjonalne odreagowanie.

W procesie socjoterapii stosuje się różnorodne techniki terapeutyczne. Wśród nich są drama, terapia zabawą, elementy treningu interpersonalnego oraz arteterapia, w obrębie której, obok plastykoterapii, filmoterapii, muzykoterapii, dramatoterapii często wymienia się biblioterapię, czyli terapię poprzez kontakt z książką (Szczepanik, Jaros, 2016, s. 63–64).

Biblioterapia jako forma wspomagająca proces socjoterapii

W wielu opracowaniach dotyczących biblioterapii opisuje się praktyczne aspekty i szerokie możliwości zastosowania tej metody w procesie wychowania, terapii pedagogicznej, socjalizacji czy też resocjalizacji. Często podkreśla się znaczący, choć mało wykorzystywany potencjał tkwiący w oddziaływaniach za pomocą tekstów literackich, a szerzej mówiąc – różnych form biblioterapii. Celem niniejszego artykułu jest wykazanie, że socjoterapia i biblioterapia mogą mieć (mają) wspólne cele. Biblioterapia może być formą wspomagającą w procesie socjoterapii; wzbogacającą go i uatrakcyjniającą. Jej użyteczność w tym obszarze podkreśla wielu autorów opracowań z tej dziedziny, niejednokrotnie popierając to przeprowadzanymi badaniami na gruncie polskim i za granicą.

Terapeutyczna funkcja biblioterapii

Czym zatem jest biblioterapia i na czym polega jej terapeutyczna funkcja? Maria Molicka, będąca jednym z teoretyków tej dziedziny w Polsce, swojej

książce *Biblioterapia i bajkoterapia* dała podtytuł *Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*, wskazując na znaczenie literatury „w odkrywaniu i kreowaniu własnej tożsamości” (2011, s. 9). Według niej „literatura [...] wprowadza w świat wartości, reguł, norm obowiązujących w danej społeczności [...], umożliwia przyjęcie ich za własne, odrzucenie lub twórcze przeformułowanie” (tamże, s. 12).

Warto przypomnieć skąd się wywodzi pojęcie biblioterapii. W języku greckim *biblion* to książka, *therapeo* – leczyć, a historia biblioterapii sięga aż czasów antycznych. Co znamienne, starożytni Grecy nazywali swoje biblioteki „leczniami duszy”. Irena Borecka podkreśla, że w biblioterapii proces leczenia nie odbywa się za pomocą środków farmakologicznych, a w znaczeniu stosowanym przez psychoterapeutów, czyli jest formą psychicznego wsparcia (2001, s. 15).

W kontekście wykorzystania biblioterapii w procesie socjoterapii, należy ją zdefiniować – za Molicką – w koncepcji poznawczo-behawioralnej (Molicka, 2005, s. 1). Pozwoli to na określenie jej roli oraz sformułowanie zadań, jakie może pełnić w terapii i profilaktyce. Zatem biblioterapię można określić jako „metodę psychoterapeutyczną, oddziałyującą poprzez literaturę na procesy poznawcze jednostki; na kształtowanie się lub przekształcanie schematów: obrazu siebie i obrazu świata” (tamże). Tak pojmowana biblioterapia ma za zadanie budować zasoby osobiste, wspierać w trudnych sytuacjach oraz oddziaływać terapeutycznie.

Biblioterapia nie jest jeszcze (niestety) samodzielną dyscypliną naukową. Jak podkreśla Wanda Matras-Mastalerz, „jej atrakcyjność, ale i trudność opisywania [...] jako nauki wiąże się z jej interdyscyplinarnością”: w jej obrębie przenikają się „literaturoznawstwo, bibliologia, psychologia, pedagogika, socjologia, filozofia, etyka, historia, antropologia, a także nauki medyczne” (2015, s. 47). Takie przenikanie się różnych dziedzin nauki w obrębie biblioterapii daje jej wiele narzędzi oddziaływań, szczególnie o charakterze terapeutycznym, wspierającym i wychowawczym. Metodę tę stosuje się w szkołach, przedszkolach, ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych, a także w szpitalach czy sanatoriach.

Wśród kilku rodzajów biblioterapii, na szczególną uwagę zasługuje biblioterapia wychowawcza czyli rozwojowa, której celem jest korygowanie postaw, kompensacja emocjonalna oraz budowanie wiedzy z zakresu zjawisk społecznych (Jurczyk, 2011). Według Rhea Joyce Rubin biblioterapia sprzyja dokonywaniu zmian w zaburzeniach zachowania, jest **punktem wyjścia dla oddziaływań terapeutycznych** zmierzających do rozwoju osobowości oraz samorealizacji uczestnika procesu biblioterapii (Borecka 1991, za: Szczupał, 2009, s. 228). Szczupał podkreśla, że biblioterapia kładzie „nacisk na funkcję terapeutyczną,

kompensacyjną, profilaktyczną” (Woźniczka-Paruzel, 2002 i Tomasik, 1994, za: Szczupał, 2009, s. 229).

Mówiąc o funkcjach i celach biblioterapii, należy ją odróżnić od czytelnictwa, bowiem biblioterapia w sposób celowy i zamierzony dąży do określonych zmian w postawach i zachowaniu człowieka, przyczyniając się do jego lepszego funkcjonowania oraz poprawy samopoczucia. Istotą tak pojmowanej biblioterapii jest, w odróżnieniu od czytelnictwa, niekoniecznie bezpośredni kontakt z książką, ale dyskusja jako ważny element procesu terapeutycznego (Szczupał, 2009, s. 229). Ponadto biblioterapia jest zorganizowaną formą kontaktu uczestnika z książką. Także Jurczyk podkreśla, że biblioterapia, najogólniej mówiąc, jest „zamierzonym działaniem terapeutycznym i wychowawczym przy wykorzystaniu książek [...] zmierzającym do realizacji celów rewalidacyjnych, resocjalizacyjnych, profilaktycznych i ogólnorozwojowych” (2011, s. 33).

Potencjał terapeutyczny literatury

Kluczową rolę w procesie biblioterapii odgrywa (zgodnie z jej dosłownym znaczeniem) książka, lub mówiąc szerzej – literatura. O potencjale terapeutycznym literatury jako narzędzia w procesie wychowania, terapii, resocjalizacji oraz umacniania zdrowia można znaleźć obszerne piśmiennictwo. Stosowana w biblioterapii książka, a także jej substytuty, np. obrazy, filmy, czasopisma, jest uznawana za ważny środek stosowany w działaniach wychowawczych i profilaktycznych. Wśród oczywistych funkcji jakie pełni, czyli informacyjnych czy rozrywkowych, książka wychowuje, kształtuje postawy, uczy umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, ma oddziaływanie profilaktyczne. Książka pomaga wyjść z różnych trudnych sytuacji życiowych, wspiera powrót do równowagi psychicznej, co świadczy o jej funkcji terapeutycznej. Poprzez kontakt z literaturą jej odbiorca ma możliwość analizowania własnego postępowania, uczy się kontrolowania swoich reakcji, empatii oraz szacunku dla innych. Tak pisze o tym Walecka-Trocha:

Książka [...] w naturalny sposób wprowadza w życie czytelnika wiedzę, dostarcza wielu emocji, rozwija i kształtuje wyobraźnię. [...] Z racji zawartych w niej wartości estetycznych, moralnych i wychowawczych wzmacnia odporność psychiczną, łagodzi napięcia, daje poczucie bezpieczeństwa, wspomaga terapię i rehabilitację (2000, s. 25).

Pod wpływem kontaktu z tekstem literackim może się dokonywać refleksja nad sobą, nabywanie umiejętności społecznych i prawidłowych zachowań wśród

ludzi. Literatura może dostarczać właściwych wzorców osobowych i wzorców dobrego życia oraz sposobów dobrego spędzania czasu. Kontakt z odpowiednio dobranym tekstem ma wymiar wsparcia psychologicznego i duchowego, zapewnia dobre samopoczucie, pomaga w odzyskaniu wiary w siebie. Literatura sprawia, że odbiorca przeżywa emocje razem z bohaterami literackimi, identyfikuje się z nimi lub wręcz przeciwnie. W ten sposób rozwija swoją samoświadomość. Odpowiednio dobrany tekst pomaga odbiorcy zmierzyć się z własnym problemem i towarzyszącymi mu emocjami, niejednokrotnie bardzo trudnymi. W dobrze prowadzonym procesie terapeutycznym z wykorzystaniem literatury, towarzyszące uczestnikowi przeżycia emocjonalne mogą prowadzić do odreagowania bolesnych, trudnych i często wypieranych uczuć, napięć czy blokad. Efektem tego może być katharsis, który jest jedną z najważniejszych funkcji terapii, jeśli idzie za nim zmiana postrzegania i nowa jakość życia. Jak podkreśla Tomasz Kruszewski, biblioterapię można wykorzystać w procesie nauki zachowań prospołecznych:

Odpowiednio zastosowana literatura wzmacnia cały szereg cech potrzebnych do właściwego funkcjonowania w środowisku społecznym. Może rozwijać zdolności rozumienia innych, empatię, poczucie przynależności do społeczeństwa i bycia przez nie ochranianym (2006, s. 12).

Istotą tak rozumianej terapii jest skuteczne kształtowanie pożądaných postaw społecznych, inspirowanie do pewnego typu zachowań, uwrażliwianie na innych oraz wzrost zasobu narzędzi potrzebnych do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie. Biblioterapię można zatem traktować jako uzupełnienie edukacji interpersonalnej.

Mechanizmy terapeutycznego oddziaływania biblioterapii

Nawet pobieżny przegląd literatury dotyczącej biblioterapii, jej celów, funkcji czy zastosowań pozwala doszukać się wielu podobieństw i zbieżności z celami, jakie stawia sobie socjoterapia. Biblioterapię i socjoterapię łączą na pewno takie elementy jak wychowanie, korekcja zaburzeń zachowania, wzmacnianie osobowości, profilaktyka, realizacja celów rozwojowych, edukacyjnych oraz – przede wszystkim – terapeutycznych.

Z punktu widzenia celów, jakie stawia sobie biblioterapia, należałoby przyjąć się mechanizmom jej terapeutycznego oddziaływania. W procesie biblioterapeutycznym wyróżnia się kilka stałych elementów działań o charakterze terapeutycznym, tak zwanych faz (Borecka, 2001, s. 16–17). Pierwsza faza to

czytanie/słuchanie odpowiednio dobranych tekstów terapeutycznych. Kolejna faza związana jest z przeżyciami i odczuciami doznawanymi podczas kontaktu z dziełem. Mogą być one zarówno pozytywne, jak i negatywne, mają na celu uaktywnienie lub wyciszenie emocjonalne. Katharsis to kolejny element procesu biblioterapeutycznego, który oznacza zaistnienie takiego stanu emocjonalnego pod wpływem słuchania/czytania, charakteryzującego się odczuciem ulgi, odreagowania psychicznych napięć i blokad. Następnym etapem powinien być wgląd w siebie, czyli przepracowanie, samodzielnie bądź z prowadzącym ważnych osobistych problemów. Wgląd może wiązać się z uzyskaniem nowej wiedzy o sobie, o prawidłowościach psychologicznych, regułach życia społecznego oraz powiązanie jej z własnymi problemami, w tym zrozumienie ich. Jak piszą Renata Szczepanik i Agnieszka Jaros:

Na poziomie społecznym wgląd to nauka związków przyczynowo-skutkowych, zwłaszcza usytuowanie swoich problemów w obrębie relacji z innymi ludźmi. [...] wgląd pomaga w oduczaniu zachowań niepożądanych poprzez koncentrację uwagi [...] na wzorach zachowań społecznie pożądanych (2016, s. 75–76).

Zwieńczeniem procesu biblioterapeutycznego powinny być zmiany w postawach i zachowaniu. Aby jednak mieć pewność o skuteczności prowadzonych działań, biblioterapeuta powinien uzyskać informacje zwrotne od uczestników zajęć. Ten proces to ewaluacja, która pozwala ocenić na ile zastosowane metody wpłynęły na zmianę w postawach uczestników biblioterapii.

Podobnie jak zajęcia socjoterapeutyczne, postępowanie biblioterapeutyczne ma charakter ustrukturalizowanych spotkań, które można ująć w schemat składający się z kilku elementów (Borecka, 2001, s. 28–29). Wśród nich są zajęcia interakcyjne, podczas których stosuje się odpowiednio dobrane gry, zabawy i ćwiczenia aktywizujące oraz (najistotniejsza część) zajęcia oparte na metodyce czytania i odbioru tekstu literackiego. Na tym etapie powinny nastąpić wszystkie opisane wyżej fazy (identyfikacja, przeżycie, katharsis, wgląd). Bardzo pożądanym w trakcie zajęć jest wprowadzenie dodatkowych form i technik pracy z tekstem służących jej wzbogaceniu, takich jak: dyskusja, burza mózgów, drama, techniki plastyczne. Biblioterapeuta może stymulować proces przemiany psychologicznej poprzez zadawanie pytań, inicjowanie rozmowy o bohaterach, sytuacjach, w których się znajdują, problemach, polecać odgrywanie scenek. Borecka zaleca opracowywanie odpowiednich modeli postępowania biblioterapeutycznego w zależności od rodzaju grupy terapeutycznej. Na przykład dla uczniów o zaburzonym zachowaniu odpowiedni byłby model wzmacniający poczucie własnej wartości, model wspierający proces adaptacji w grupie, model

przeciwdziałający osamotnieniu oraz model przeciwdziałający agresywnym zachowaniom. Dla uczniów z poczuciem krzywdy i odrzucenia – podobne modele z wyłączeniem modelu przeciwdziałającego agresji (Borecka, 2001, s. 30).

Biblioterapia (lub jej elementy) stosowana podczas zajęć o charakterze wychowawczym, profilaktycznym czy terapeutycznym wspomaga prawidłowy rozwój osobowości dzieci i młodzieży, przyczynia się do korekty zaburzeń zachowania oraz przyswajania wielu umiejętności życiowych. Umiejętnie dobrane i zastosowane teksty literackie mogą stać się narzędziem do kształtowania właściwych nawyków, postaw, przekonań. Jeśli podczas odbioru tekstu nastąpi proces identyfikacji czytelnika/słuchacza z bohaterem literackim, wejście w jego świat, uruchomi się proces refleksji nad samym sobą, swoim problemem, sytuacją, w której dana osoba się znajduje. Może się to przyczynić do zmiany myślenia o sobie, swoim położeniu, w końcu do zmiany postępowania i wypracowania nowych – bardziej akceptowanych sposobów rozwiązywania problemów i zachowania. Dzięki pracy z wykorzystaniem tekstu literackiego uczestnik zajęć ma szansę na bezpieczne konfrontowanie się ze swoją trudną sytuacją, uczenie się funkcjonowania w społeczeństwie, a także podniesienie poczucia własnej wartości, zrozumienie zachowań i motywacji własnych i innych ludzi oraz rozwinięcie empatii.

Dla każdego z wymienionych przez Borecką modeli postępowania należy przygotować odpowiednio dobraną listę lektur oraz opracować sposób pracy z wykorzystaniem danego tekstu. Z tych też względów w biblioterapii bardzo ważna jest znajomość literatury, którą będzie można wykorzystać w terapii. Wielu autorów zajmujących się problematyką biblioterapii podejmuje się prób opisu i klasyfikacji literatury pod kątem możliwości jej oddziaływania na czytelnika. Interesującego podziału takiej literatury dokonał wspomniany już tu Kruszewski, który opisał przeprowadzony przez siebie eksperyment biblioterapeutyczny jako próbę uzupełnienia programów wychowawczych w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Szczególnie cenna jest zaproponowana przez niego lista pozycji przydatnych w realizacji działań terapeutycznych w postaci biblioterapii wraz z adnotacjami treściowymi. Kruszewski dokonał podziału literatury terapeutycznej według następujących kryteriów, stanowiących szeroki wachlarz różnorodnych zagadnień: rodzina, uzależnienia, trudności emocjonalne, wychowanie moralne i światopogląd, dojrzewanie, komunikacja interpersonalna, problemy egzystencjonalne, rozwijanie zainteresowań oraz relaksacja (2006, s. 95–105). Autor wskazuje na konieczność i możliwości stosowania biblioterapii w działalności wychowawczej z dziećmi i młodzieżą, przedstawia wnioski ze swych badań oraz implementuje tę metodę do pracy wychowawczo-

-terapeutycznej w różnych instytucjach (szkoły, świetlice, internaty, ośrodki i zakłady opiekuńczo-wychowawcze oraz resocjalizacyjne).

Na polskim rynku wydawniczym dostępnych jest wiele cennych pozycji literackich, które można wykorzystać (lub wręcz dedykowane są) do prowadzenia zajęć biblioterapeutycznych. Biblioterapeuci sięgają również do klasyki polskiej i zagranicznej literatury. W doborze wartościowych tekstów pomocne jest ukazujące się od wielu lat czasopismo *Biblioterapeuta* wydawane przez Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne. Na jego łamach ukazują się artykuły z zakresu biblioterapii. W poszczególnych numerach prezentowane są oryginalne scenariusze oraz programy zajęć biblioterapeutycznych, które oparte są o teksty literackie dobrane odpowiednio do poruszanego problemu. Każdy scenariusz wskazuje na tematykę zajęć i cele, jakie są do osiągnięcia. Wśród zagadnień, którym poświęcone są scenariusze można wymienić przykładowe, takie jak: współpraca i umiejętność współżycia w grupie, odpowiedzialność, agresja, asertywność, przyjaźń, koleżeństwo, empatia, wartości i wybory w życiu człowieka, budowanie poczucia własnej wartości, środki uzależniające, uczucia, wady, zalety, samoocena. W *Biblioterapeucie* drukowane są również recenzje polecanych książek oraz, co szczególnie ważne, bibliografie i wykazy literatury z zakresu biblioterapii z adnotacjami treściowymi. Na szczególną uwagę zasługują spisy literatury terapeutycznej z podziałem na problemy i tematy. W tematyce przemocy wśród dzieci i młodzieży godne polecenia jest opracowanie Elżbiety Szeffler, które w dużej mierze jest bibliografią adnotowaną, dającą opis wybranych tekstów literackich, które można wykorzystać w pracy biblioterapeutycznej. Publikacja oferuje zarówno dobór książek jak i komentarze dotyczące sposobów ich wykorzystania. Coraz częściej publikowane są artykuły i wydawnictwa książkowe poświęcone problematyce zaburzeń zachowania wśród dzieci i młodzieży, w których autorzy polecają i omawiają teksty literackie do wykorzystania w pracy wychowawczej, terapeutycznej i profilaktycznej.

Zakończenie

Podsumowując rozważania o zaletach biblioterapii rozumianej jako jeden ze sposobów świadczenia pomocy dzieciom i młodzieży z zaburzeniami zachowania, problemami emocjonalnymi czy trudnościami adaptacyjnymi, należy podkreślić jej znaczne możliwości oddziaływania terapeutycznego. Potwierdzają to wyniki szeregu badań empirycznych, w których stwierdzono efektywność oddziaływań biblioterapeutycznych. Według Kruszewskiego „siła tej metody tkwi

w możliwościach swobodnego doboru i mieszania jej form, w tym również z innymi technikami wsparcia” (2006, s. 70). Dlatego też biblioterapia (lub jej elementy) jako metoda interdyscyplinarna wykorzystywana jest przez przedstawicieli różnych profesji, wśród których są psychiatrzy, psycholodzy, pedagodzy, pracownicy socjalni, bibliotekarze i inni. Znajduje zastosowanie w różnych rodzajach opieki wychowawczej, zastępczej oraz specjalnej, a skuteczność tych działań potwierdzają różnorodne programy badawcze.

Zatem biblioterapia może być traktowana jako ważny element pracy z osobami przejawiającymi społeczne dysfunkcje i deficyty wychowawcze, stając się skuteczną formą wsparcia i pomocy. Utylitarność tej metody w instytucjonalnych działaniach socjoterapeutycznych powinna skłaniać do wykorzystywania jej w trakcie zajęć z dziećmi i młodzieżą przejawiającą różnorodne problemy. Socjoterapia może traktować biblioterapię jako sposób na wzbogacenie oferty wychowawczo-terapeutycznej. Programy biblioterapeutyczne nie mogą zaradzić wszelkim problemom, ale mają funkcję wspierającą i promującą pozytywne zmiany u beneficjentów profesjonalnych działań. Włączając biblioterapię w proces terapeutyczny, wprowadzamy nowe możliwości, jakie daje kontakt z tekstem literackim oraz różne formy pracy z nim, co zauważyła także autorka następujących słów: „Książka oraz praca z nią stanowi [...] bezpieczne pole, na którym osoby nieakceptujące norm społecznych mogą swobodnie uczyć się funkcjonowania w społeczeństwie, w warunkach, które pozwalają na popełnianie błędów i doświadczanie” (Staniek, 2017, s. 24).

References

- Biblioterapeuta*. Biuletyn informacyjny Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego, K. Hrycyk (red.) (1998). Wrocław: Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne.
- Borecka, I. (2001). *Biblioterapia. Skrypt dla studentów pedagogiki*. Wałbrzych: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu.
- Grudziwska, E. (2015). Wstęp. W: E. Grudziwska (red.), *Socjoterapia w pracy z dziećmi i młodzieżą. Programy zajęć* (s. 7–8). Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Jagięła, J. (2007). *Socjoterapia w szkole. Krótki poradnik psychologiczny*. Kraków: Rubikon.
- Jurczyk, M. (2011). Terapeutyczne znaczenie książki w procesie wychowania osób niedostosowanych społecznie. *Opieka, Wychowanie, Terapia*, 1–2, 33–35.
- Kruszewski, T. (2006). *Biblioterapia w działaniach placówek opiekuńczo-wychowawczych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Matras-Mastalerz, W. (2015). Potencjał terapeutyczny literatury i sztuki w procesie umacniania zdrowia. *Konспект*, 2, 45–50.

- Molicka, M. (2005). Pojęcie biblioterapii, zadania i mechanizm oddziaływania. *Biblioterapeuta*, 4, 1–5.
- Molicka, M. (2011). *Biblioterapia i bajkoterapia. Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Poznań: Media Rodzina.
- Sawicka, K. (1999). Socjoterapia jako forma pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W: K. Sawicka (red.), *Socjoterapia*, (s. 9–28). Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Stanek, K. M. (2017). Biblioterapia w procesie kształtowania kompetencji społecznych w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 4, 17–26.
- Szczepaniak, R., Jaros, A. (2016). *Techniki socjoterapeutyczne w pracy z dzieckiem agresywnym*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Szczupał, B. (2009). Terapeutyczna funkcja biblioterapii w resocjalizacji i profilaktyce społecznej. W: A. Rejzner, P. Szczepaniak (red.), *Terapia w resocjalizacji*. Cz. 1. *Ujęcie teoretyczne* (s. 227–249). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Szefler, E. (2010). *Przeciw przemocy w szkole: literatura biblioterapeutyczna*. Warszawa: Wydawnictwo Edukacyjne Parpamedia.
- Walecka-Trocha, G. (2000). Książka i jej substytuty w profilaktyce uzależnień. *Wychowanie na co dzień*, 12, 22–26.